ምዕራፍ ስምንት

ውሳኔ ላይ መድረስ

© MoE, FDRE
Not to be reprinted

የምዕራፉ ዓላማዎች፣ ተማሪዎች ከዚህ ትምህርት በኋላ፡-

- ለቃላት ቀጥተኛ፣ ተመሳሳይና ተቃራኒ ፍች ትሰጣላችሁ፤
- ወቅታዊና ማህበራዊ ጉዳዮችን ከመገናኛ ብዙሃን ታዳምጣላችሁ፤
- ሥርዓትን ተከትላችሁ ትከራከራላችሁ፤
- መመሪያዎችን ተከትላችሁ ልዩ ልዩ ተግባራትን ታከናውናላችሁ፤
- ከቃለመጠይቅና ከሠንጠረዥ የምታገኙትን ሐሳብ አደራጅታችሁ ጽሑፍ ታዘጋጃላችሁ፤
- ከምታዳምጡትና ከምታነቡት ጽሑፍ ማስታወሻ መውሰድ ትችላላችሁ፤

ቅድመ ምንባብ ጥያቄዎች

1. ውሳኔ ስለሚያስፈልገው አንድ ብርቱ ጉዳይ ውሳኔ ላይ ለመድረስ ምን ምን ነገሮች ታሳቢ መሆን ይኖርባቸዋል?
2. በአስተማማኝ ማስረጃ ላይ በመመሥረት በእርግጠኛነት የሚወሰኑ ውሳኔዎች ምን ዓይነት ባህርይ ያላቸው ይመስሏችኋል? በይሆናል የምንወስነውስ ውሳኔ?
3. በግል የሚወሰን ውሳኔና ሰዎች ተሰብስበው በጋራ የሚወስኑት ውሳኔ በምን ይለያያል?
4. ዲሞክራሲያዊ ውይይት ተገቢ ውሳኔ ላይ ለመድረስ ያለው ጠቀሜታ ምንድነው?

ውሳኔ ላይ መድረስ

ሰው አየር፣ ምግብ፣ ውሃ ወዘተ. ያስፈልጉታል፡፡ እነዚህን ማጣት የረሀብ፣ የጥማት ወይም የሌላ ዓይነት ፍላጎት ግፊት ይፈጥራል፡፡ ይህን የመሰለው ግፊት በመጨረሻ ፍላጎትን ወደውሳኔ ያሸጋግራል፡፡ ግፊት እርካታን ይፈልጋል፡፡ ይህን የመሰለው ውስጣዊ ግፊት በተለይ በመጀመሪያው የሕፃንነት እድሜ ክልል ወቅት እጅግ አይሎ የሚታይ ቢሆንም፣ እድሜ በገፋ መጠን በሌሎች አእምሮአዊ ኃይሎች እየተገራ ይሄዳል፡፡ የታየው ሁሉ በግድም በውድም ይኑረኝ የሚለው ሐሳብ እየተዳከመ ይመጣል፡፡

የሦስት ወይም የአራት ዓመት ሕፃን ጉረቤት ለሚኖር ጓደኛው የተገዛለትን ዓይነት አሻንጉሊት ቤተሰቦቹ እንዲገዙለት ወዲያው ይወስንና ቤተሰቦቹን ይወተውት ይሆናል፡፡ ዳሩ ግን እድሜው እየገፋ በሄደ መጠን ውስጣዊ ግፊቱን ከዳር ለማድረስ የወላጆቹ አቅም የሚፈቅድ መሆንና አለመሆኑን ማጤን ይጀምራል፡፡ ማለትም ውስጣዊ ግፊቱን ከውጫዊ ነባራዊ እውነታ ጋር የማገናዘብና ውሳኔ የማስተላለፍ ብቃቱ ከጊዜ ወደ

© MoE, FDRE Ethiopia
Not to be republished

ጊዜ እያደገና ለሚወስናቸው ውሳኔዎች ምክንያታዊነቱን እያዳበረ ይሄዳል፡፡

ይህን የመሰለው የአስተሳሰብ እድገት በወጣትነት ዘመንም የሚቀጥል ቢሆንም ውስጣዊ ግፊትን በአስተዋይነት፣ አዙሮ በማየት፣ በይሉኝታ፣ ወዘተ. የመግራትና የመቆጣጠር ብቃት ጐልቶ የሚታየው በተለይ በጐልማሳነት ዘመን ነው፡፡ ይህ ማለት ግን በጐልማሳነት ዘመን ውስጣዊ ግፊት ሙሉ በሙሉ ኃይሉን ያጣል ማለት አይደለም፡፡ በመሠረቱ ውስጣዊ ግፊት የውጤታማ ውሳኔ መሠረት ነው፡፡ ውስጣዊ ግፊት ከሌለ ጠንካራ አእምሮአዊ ኃይል ሊኖር አይችልም፡፡ ስለሆነም ይህን ግፊት ከነባራዊ እውነታ ጋር አገናዝቦ ፈር ከማስያዝ ይልቅ በአብዛኛው ለማፈን መሞከር ውስጣዊ ችግርን ይፈጥራል፡፡ በአንፃሩም ውስጣዊ ግፊትን ሙሉ በሙሉ ወደፍላጎት ማሸጋገርና ከዚያም ባልተገራ ፍላጎት ላይ የተመሰረተ ውሳኔን መወሰን ከስህተትና ከጭንቀት ላይ ይጥላል፡፡

ሰዎች በተለያዩ ጊዜያት በተለያዩ ሁኔታዎች ውስጥ ሆነው ድቅን በሚሉባቸው ሀሳቦች ላይ ጊዜ ወስደው፣ በማውጣት በማውረድ ጠቃሚና ጎጂ ጎኖችን በምክንያቶች በመለየት ውሳኔ ላይ ይደርሳሉ፡፡ በዚሁ መሠረት በተለያዩ ውሳኔ በሚያስፈልጋቸው ሁኔታዎች ውስጥ ያሉ ሰዎች እንዴት ከውሳኔ ላይ እንደሚደርሱ ለአብነት ያህል ቀጥለን እንመለከታለን፡፡

አንድ ሰው ምግብ ለመመገብ ሆቴል ገባ እንበል፡፡ አጠገቡ የተቀመጠው ሰው የሚመገበውን ቁርጥ (ጥሬ ሥጋ) ለመመገብ ቢጐመዥም ይህን ምግብ ለመግዛት የሚያስችል ገንዘብ ኪሱ ውስጥ ከሌለ የሚመገበው አቅሙ የሚፈቅደውን ሌላ ዓይነት ምግብ ይሆናል፡፡ ያም ሆኖ ፍላጎት ወደውሳኔ ከመሸጋገሩ በፊት የሰው አዙሮ የማየትና የማስተዋል ብቃት ፍላጎትን ከነባራዊ እውነታ አኳያ ይገራዋል፡፡ ይህን ከመሰለው

© MoE, FDRE, Not to be republished

ውስጣዊ ክርክር በኋላም የውስጣዊ ሙግት ውጤት የውጫዊ ተግባር እቅድን ወይም ውሳኔን ያስከትላል፡፡

እስኪ ጉዳዩን ከትምህርት ፍላጎት አንጻር እንመልከተው፤ አንድ የመንግሥት ወይም የግል ድርጅት ሠራተኛ ከፍተኛ ትምህርቱን ለመቀጠል ፍላጎትም ውስጣዊ ግፊትም አለው፡፡ ግን “እንዴት ነው መማር የምችለው?” የሚለው ሐሳብ ዘወትር ያስጨንቀዋል፡፡ “በቀጥታ መደበኛ ተማሪ በመሆን ትምህርቴን ልቀጥል ወይስ በማታ?” በሚሉት ሐሳቦች ላይ ለመወሰን በቀን ወይም በማታ ቢማር የሚኖረውን ጥቅምና ጉዳት ያመዛዝናል፤ ያወጣል፤ ያወርዳል፡፡ በቀን ለመማር ከፈለገ ደመወዝ ሊቋረጥ ነው፡፡ ደመወዝ ተቋረጠ ማለት ደግሞ ለኑሮ የሚያስፈልጉ ነገሮችን ለማሟላት እና ለመማር አቅም ማጣት ማለት ነው፡፡

ከዚህ የሐሳብ አዙሪት ለመውጣት ብዙ ይታገላል፡፡ በመጨረሻም በቀን መማር ባጭር ጊዜ ለመጨረስ የሚረዳ ቢሆንም፣ ለኑሮ እጅግ መሠረታዊ የሆነውን ሥራ እና ገንዘብ የሚያሳጣ መሆኑን፣ በዚህም ሊመጣ የሚችለውን ችግር በማመዛዘን ረጅም ጊዜ ቢወስድም፣ በማታው ለመማርና የትምህርት ደረጃውን ለማሳደግ የውሳኔ ሐሳብ ላይ ይደርሳል፡፡

የንባብ ጊዜ ጥያቄዎች

- እስካሁን ካነበባችሁት ውስጥ ስለውሳኔ አሰጣጥ ምን ተረዳችሁ? በቀጣይስ ምን ማወቅ ትፈልጋላችሁ?
- ቀጥሎ በማስረጃነት በሚቀርበው የምንባቡ ቀሪ ክፍል ምን ምን ሐሳቦች ይነሳሉ ብላችሁ ትገምታላችሁ?

© MoE, FDRE Ethiopia Not to be reproduced

ቀጥለን ከስደት ጋር ተያይዞ የሚመጣን ውሳኔ እንመልከት:: አንድ ሰው ከኢትዮጵያ ውጪ ሄዶ ሠርቶ ሀብት ለማግኘትና ወዳገሩ ለመመለስ ይፈልጋል፡፡ በዚህ ጉዳይ ላይ ብዙ እያሰበበት ሲሄድ፣ ውስጣዊ ግፊቱ እየጨመረ ይሄዳል፡፡ በዚህም ምክንያት ቤተሰቦቹን በዋስትና አስይዞ ከዘመድ አዝማዱ ሠላሳ ወይም አርባ ሺህ ብር ተበድሮ (ተለቅቶ) አንዳንድ ጊዜ እንደሚደረገው በህገወጥ መንገድ ወደውጭ ይሄዳል፡፡ ጉዳዩን በጽሞና ቢያስበው ኖሮ በሠላሳና አርባ ሺህ ብር እዚሁ አገር ውስጥ ሠርቶ በማትረፍ ቀስ በቀስ እንደሌሎች የሀገራችን ሀብታሞች ሀብታም መሆን ይችል እንደነበረ ይረዳ ነበር፡፡ ሆኖም «ውጪ ሀገር ሄጄ በአጭር ጊዜ ተሯሩጬ ብሠራ ወይም ብነግድ ሀብታም እሆናለሁ» የሚለው ሐሳብ ሚዛን ስለደፋ ወደ ውጪ ለመጓዝ የውሳኔ ሐሳብ ላይ በመድረስ ወደዚያው ያቀናል፡፡

በማኅበራዊ ኑሮ ውስጥ አስፈላጊ የሆነና ውሳኔን የሚጠይቅ ሌላ ጉዳይ እድር ነው፡፡ እድር በመግባትና ባለመግባት መካከል የሚኖር ፍላጎትና ውስጣዊ ግፊት በሰዎች ዘንድ ይታያል፡፡ እድር መግባቱ የሚያስከትለው ኃላፊነትና ግዴታ ሲታሰብ ማስጨነቁ የማይቀር ነው፡፡ በሌላ በኩል ደግሞ በቤተሰብ ላይ ሊደርስ የሚችለው አደጋ ሲታሰብ ዙሪያው ገደል ይሆንና ተጠቃሚው ከራሱ ተሞክሮ አንጻር ካወጣና ካወረደ በኋላ ችግር ላይ ከመውደቅ እድር መግባቱ ይሻላል ከሚል የውሳኔ ሐሳብ ላይ ይደርሳል፡፡

እንግዲህ በአጠቃላይ የሰው ልጅ ፍላጎት አለው፤ ፍላጎቱን ለማሟላት ጥረት ያደርጋል፡፡ ይህንኑም ለማሟላት ጥረት ብቻውን በቂ አይሆንም፤ ይልቁንም ከጥረት ጋር አቅም፣ የአእምሮ ችሎታና ከልዩ ልዩ የሙያ ሥልጠናዎች የሚገኝ ችሎታ ሊኖሩ ይገባል፡፡ የእነዚህ መኖር ፍላጎትን ለማሟላት የሚያስችልና ለሕይወት ጠቃሚ የሆነ የውሳኔ ሐሳብ ላይ መድረስ ያስችላል፡፡

© MoE, FDRE Ethiopia
Not to be reproduced

© MoE, FDRE Not to be reproduced

ከዚህ በላይ በማስረጃነት የተመለከትናቸው ሰዎች ከራሳቸው ጋር ክርክር አድርገው የአንድን ጉዳይ ጠቃሚና ጎጂ ጎን በማመዛዘን በራሳቸው ውሳኔ ላይ የሚደርሱባቸውን ሁኔታዎች ነው። ውሳኔ በግለሰብ ደረጃ ብቻ የሚወሰን አይደለም፤ በመንግሥት፣ በልዩ ልዩ ተቋማት፣ በድርጅቶች ወዘተ. ውስጥ በሚቋቋሙ ልዩ ልዩ ኮሚቴዎችና ጉባዔዎች በፖለቲካዊ፣ ኤኮኖሚያዊ፣ ተቋማዊና ማህበራዊ ጉዳዮች ላይ ዲሞክራሲያዊ ውይይቶች ተካሂደው በዲሞክራሲያዊ መርሕ መሠረት በብዙሃኑ ድምጽ ብልጫ ውሳኔ ላይ ይደረሳል። ይህም የህብረተሰቡ ተወካዮች ተሰብስበው ተወያይተው የውሳኔ ሐሳብ ላይ የሚደርሱበት ዲሞክራሲያዊ አካሄድና ዲሞክራሲያዊ ውሳኔ ማለት ነው። በዚህ ሂደት የተለያዩ ሐሳቦችና አቋሞች እየተንሸራሸሩ፣ የድጋፍና የተቃውሞ ሐሳብ እየተሰጠባቸው የአብላጫው ተወያይ ድጋፍ ያገኙ ሐሳቦች ተቀባይነት እያገኙ ውሳኔ ላይ ይደረሳል።

ውሳኔ ላይ ለመድረስ ውይይት አስፈላጊ ነው

(ደበበ ኃ/ጊዮርጊስ። ካልታተመ ጽሑፍ የተወሰደ)

ክፍል አንድ:- አንብቦ መረዳት

፩. የሚከተሉን ጥያቄዎች በምንባቡ መሠረት በቃል መልሱ።

1. ውሳኔ ምንድን ነው?
2. «የውሳኔ ሐሳብ ላይ መድረስ» የሚለውን ሐሳብ አብራሩ።
3. ሁሉም ሰው ለሁሉም ነገር ትክክለኛ ውሳኔ መስጠት የሚችል ይመስላችኋል? ለምን?
4. አንድ ሰው የውሳኔ ሐሳብ ላይ የሚደርሰው እንዴት ነው?
5. በጋራ ተወያይቶ የመወሰን ጥቅሙ ምንድን ነው?
6. ውስጣዊ ግፊት ውሳኔ ላይ የሚያደርሰው እንዴት ነው?
7. ውሳኔ ላይ በመድረስ ረገድ በሕፃናትና በአዋቂዎች መካከል ያለው አንድነትና ልዩነት ምንድን ነው?
8. ውጭ ሀገር የሚሄዱ አንዳንድ ሰዎች የሚደርሱበት የውሳኔ ሐሳብ ምንድን ነው ተባለ? የሚያስከትለውስ ጉዳት ምንድን ነው?
9. በአንድ ስብሰባ ላይ ውሳኔ የሚተላለፈው እንዴት ነው;

፪. የሚከተሉት ቃላት ወይም ሐረጋት በምንባቡ ውስጥ የያዙትን ዐውዳዊ ፍች ግለጹ።

1. ግፊት	6. ፈር ማስያዝ
2. እርካታ	7. ሙግት
3. መገራት	8. ዘመድ አዝማድ
4. መወትወት	9. ሚዛን ደፋ
5. አዙሮ ማየት	10. ዙሪያው ገደል

፫. የሚከተሉትን ቃላት ፍች ከመዝገበ ቃላት ፈልጋችሁ የተለያዩ ፍቻቸውን ሊያሳዩ የሚችሉ ዓረፍተነገሮች ሠርታችሁ ለመምህራችሁ አሳዩ።

1. ቀጠና	4. ጫጨ
2. ዐቃቢ	5. ደቃ
3. ቀነቀነ	6. ባዝራ

© MoE, FDRE Not to be reproduced

፬. በሚከተሉት ቃላት በተቃራኒ ፍቻቸው ዓረፍተነገር ሥሩባቸው፡፡

1. ረኸጥ	6. አከለ
2. ሰላማዊ	7. ቀልድ
3. ጭምት	8. መርዶ
4. ጎታታ	9. አገባ
5. ጦፈ	10. አሸገ

ክፍል ሁለት፡- መጻፍ

፭. ለሚከተሉት ጥያቄዎች በጽሑፍ መልስ ስጡ፡፡

1. ሰው ዕድሜው በገፋ መጠን ውስጣዊ ግፊቱን ዳር ለማድረስ ምን ማድረግ እንዳለበት የሚገልጽ አጭር ጽሑፍ አዘጋጁ፡፡
2. በአንድ ጉዳይ ላይ ጥሩ ውሳኔ ላይ ለመድረስ ምንምን ነገሮች ታሳቢ ማድረግ ይገባል? የህግ ባለሙያዎችን ጠይቃችሁ ያገኛችሁትን በጽሁፍ አቅርቡ፡፡
3. ውስጣዊ ግፊትና ጠንካራ አዕምሯዊ ኃይል ያላቸውን ግንኙነት በአንድ አንቀጽ ጽፋችሁ አቅርቡ፡፡
4. በአካባቢያችሁ የሚገኙ የወጣቶች ወይም የሴቶች ሊጎች ከሚያደርጓቸው ስብሰባዎች በአንዱ ላይ አስፈቅዳችሁ በመገኘት አጠቃላይ የስብሰባውን ሂደትና እንዴት ውሳኔ ላይ እንደሚደርሱ የሚያሳይ አንድ ገጽ ዘገባ አዘጋጅታችሁ ለመምህራችሁ አቅርቡ፡፡

፮. ቃለመጠይቅ አዘጋጅታችሁ ልምድ ላላቸው ሰዎች በማቅረብና ይህን ጉዳይ የሚያብራሩ መጻሕፍትን በማንበብ ያገኛችኋቸውን ሐሳቦች አጠናቅራችሁ በጽሑፍ አቅርቡ፡፡

© MoE, FDRE Not to be republished

የቃለመጠየቅ ዝግጅትና አቀራረብ መመሪያ

ቃለ መጠይቅ ፍሬ ሐሳቦችን ለማግኘት ወይም ለመሰብሰብ፣ አሳምኖ ለማስፈፀም፣ ሠራተኛን ለመቅጠር፣ ትምህርት ለመከታተል፣ ጥናታዊ ምርምር ለማካሄድ ወዘተ. የሚቀርብና መልስ የሚሰጥበት የቃል ጥያቄ ነው፡፡

1. ቀዳሚ ዝግጅት

1.1. ጥያቄዎችን በቅድሚያ አዘጋጁ፤

1.2. ለቃለ መጠየቁ ቀደም ብላችሁ ቀጠሮ ያዙ፤ ቀጠሮ ለመያዝ በሚከተሉት መጠቀም ይቻላል፡፡

1.2.1. ደብዳቤ በመጻፍ

1.2.2. በቴሌፎን ጥሪ

1.2.3. በግንባር በማነጋገር

1.3 ቦታውን፣ቀኑንና ሰዓቱን ተጠያቂው እንዲወስን አድርጉ፤

1.4 የቀጠሮ ሰዓት አክብሩ፤

2. የቃለ መጠይቅ አቀራረብ መመሪያ

2.1 ለተጠያቂው ራሳችሁን በሥርዓት አስተዋውቁ፤

2.2 ጥያቄዎቻችሁ ግልጽና ቀጥተኛ ይሁኑ፤

2.3 በምትጠይቁበት ወቅት ትሁትና ቁምነገረኛ ሁኑ፤

2.4 ጥያቄዎቻችሁን እያቀረባችሁ በጽሞና አዳምጡ፤

2.5 ዋና ዋና ሐሳቦችን ያዙ፤

2.6. በመጨረሻም ተጠያቂውን አመስግኑ፤

2.7 ጠቅላላ ዘገባችሁን ጽፋችሁ አቅርቡ፡፡

፫. ከታች በቀረበው ሠንጠረዥ መሠረት ከሠንጠረዡ ቀጥሎ የቀረቡትን ጥያቄዎች በጽሑፍ መልሱ፡፡

የአንድን የሁለተኛ ደረጃ ት/ቤት ተማሪዎች ብዛት በፆታ፣ በእድሜና በክፍል ደረጃ የሚያሳይ ሠንጠረዥ (2001 ዓ.ም)

	የክፍል ደረጃ								
	10ኛ		11ኛ		12ኛ		10-12		ጠ.ድምር
	ወ	ሴ	ወ	ሴ	ወ	ሴ	ወ	ሴ	
ከ15 ዓመት በታች	56	54	0	2	-	-	56	56	112
15 ዓመት	207	315	44	30	-	-	251	345	596
16 ዓመት	272	392	190	277	32	24	494	693	1187
17 ዓመት	168	158	232	319	131	189	531	666	1197
18 ዓመት	123	62	197	140	235	298	555	500	1055
ከ18 ዓመት በላይ	60	26	123	35	172	79	255	140	395
ድምር	886	1007	786	803	570	590	2112	2400	4512

1. በተለያየ የዕድሜ ክልል የተመለከተውን የሴትና የወንድ ተማሪዎች ብዛት እያነጻጸራችሁ አንድ አንቀጽ ጻፉ፡፡
2. የቀረበውን መረጃ መሠረት አድርጋችሁ፣ የሴት ተማሪዎችን የትምህርት ተሳትፎ የሚገልጽ አጭር ጽሑፍ አዘጋጅታችሁ ለመምህራችሁ አቅርቡ፡፡
3. ከፍተኛና ዝቅተኛ ቁጥር ያላቸውን ተማሪዎች በማወዳደር ብልጫው ከመቶ ስንት እንደሆነ የሚያስረዳ ጽሑፍ ጻፉ፡፡
4. ከመረጃው በመነሳት በ12ኛ ክፍል ደረጃ 15 ዓመትና ከዚያ በታች ዕድሜ ያላቸው ተማሪዎች የሌሉበት ምክንያት ምን ሊሆን እንደሚችል የግል አስተያየታችሁን በአንድ አንቀጽ ጽፋችሁ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አንብቡላቸው፡፡ በሚሰጧችሁም አስተያየቶች መሠረት አስተካክላችሁ ለመምህራችሁ አቅርቡ፡፡

፬. በቡድን ሆናችሁ በአካባቢያችሁ ከሚገኙ አንደኛ ደረጃ የመጀመሪያ እርከን ትምህርት ቤቶች አንዱን ምረጡ፤ ከዚያም ባለፈው ዓመት ለደረጃው የተመዘገቡ፣ ዓመቱን ሙሉ ሲማሩ የከረሙ፣ እንዲሁም ያቋረጡ ተማሪዎችን ብዛት መረጃ ውሰዱ፡፡ የወሰዳችሁትን መረጃ በጾታና በክፍል ደረጃ ለይታችሁ በሠንጠረዥ አሳዩ፤ ከዚያም በተመዘገቡበትና ትምህርታቸውን በተከታተሉት መካከል ልዩነት መኖሩን አረጋግጡ፡፡ ልዩነት ካለ የልዩነቱ ምክንያት ምን እንደሆነ ጠይቁ፤ የራሳችሁንም ሀሳብ በውይይት አዳብሩና እናንተ በትምህርት ቤቱ አስተዳደር ቦታ ብትሆኑ የምትወስኑትን ውሳኔ ጽፋችሁ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አቅርቡ፡፡

© MoE, FDRE Not to be reproduced

ክፍል ሦስት፡- ማዳመጥ

፩. ወቅታዊና ማህበራዊ ጉዳዮችን አስመልክቶ ከሚተላለፉ መልእክቶች መካከል አንዱን ከመገናኛ ብዙኃን በማድመጥ ማስታወሻ ያዙና ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተናገሩ፡፡

፪. ከመምህር መምሪያ ውስጥ መምህራችሁ አንድ ጽሑፍ ያነቡላችኋል፡፡ የሚነበብላችሁን ጽሑፍ አዳምጣችሁ፣ ዋና ዋና ፍሬ ሀሳቦችን በማስታወሻ በመያዝ ለመምህራችሁ አቅርቡና የሚሰጧችሁን አስተያየት ተቀብላችሁ አስተካክሉ፡፡ ቀጥሎም የሚቀርቡላችሁን ጥያቄዎች በቃል መልሱ፡፡

1. ከባቢያዊ አየር ምን ማለት ነው?
2. አዲስ የሚሠራው የመንገደኞች አውሮፕላን ወደወጪ የሚያስወጣው ነገር ምንድን ነው?
3. አዲስ የሚሠራው አውሮፕላን የሚንቀሳቀሰው ምንን በመጠቀም ነው?
4. ይህ አውሮፕላን ለመጀመሪያ ጊዜ ለእይታ የበቃው የትና መቼ ነበር?
5. ለአዲሱ አውሮፕላን ፍጥነት ከፍተኛ መሆን መንስዔው ምንድን ነው ትላላችሁ?

ክፍል አራት፡- መናገር

፩. ወቅታዊና ማኅበራዊ ጉዳዮችን በተመለከተ ከመገናኛ ብዙኃን አዳምጣችሁ ለክፍል ጓደኞቻችሁ ተናገሩ፡፡

፪. ቀጥሎ በቀረቡት ርዕሰ ጉዳዮች ላይ በክፍል ውስጥ ተከራከሩ፡፡

1. ወጣቶች በልዩ ልዩ ጉዳዮች ላይ ውሳኔ ላይ የመድረስ ችግር አለባቸው/ የለባቸውም?
2. ወጣቶች ከጋብቻ በፊት የፍቅር ግንኙነት መመሥረት አለባቸው/የለባቸውም?

© MoE, FDRE Not to be reproduced

የክርክር አዘገጃጀትና አቀራረብ መመሪያ

ክርክር ሁለት ሰዎች ወይም ሁለት ቡድኖች በተሰየሙ ዳኞች ፊት የሚያደርጉት ሥርዓት ያለው ሙግት ነው፡፡

1. የክርክር ዝግጅት

1.1. ርእሱን በሚመለከት ከተለያዩ ምንጮች ሐሳብ መሰብሰብ

ለምሳሌ፡-

1.1.1.ከባለሙያዎች

1.1.2. ከልዩ ልዩ ጽሑፎች

1.2. በርዕሱ መሠረት ጠይቃችሁ ካገኛችሁትና ካነበባችሁት ለክርክሩ ጠቃሚ የሆኑትን ሐሳቦች በቅደም ተከተል አስተካክላችሁ ያዙ፡፡

1.3. ክርክራችሁን ለአድማጮች ከማቅረባችሁ በፊት ልምምድ አድርጉ፡፡

1.4 ለክርክር ከመቅረባችሁ በፊት ስብዕናችሁን በሥነ ሥርዓት አሟሉ፡፡

2. የክርክር አቀራረብ

2.1 የመከራከሪያ ርዕስን ለአድማጮች አስተዋውቁ፤

2.2 የክርክራችሁን ፍሬ ሐሳቦች በቅደም ተከተል አቅርቡ፤

2.3 ክርክር በምታደርጉበት ጊዜ ረጋ ባለመንፈስ፣ በልበ ሙሉነት አቅርቡ፤

2.4. ከክርክራችሁ ጋር የማይስማማ እንቅስቃሴ አታድርጉ፤

2.5. ተቃዋሚያችሁ የሚሰጠውን ሐሳብ በትክክል በማድመጥ፣ ማስታወሻም በመያዝ የተቃውሞ ሐሳብ አዘጋጁ፤

2.6. አነስተኛ ወይም ብጣሽ ወረቀት ለመያዝ ብትችሉም፣ ማንበባችሁና ወረቀት መያዛችሁ እንዳይታወቅ አድርጉ፤

2.7. የምታቀርቡት ሐሳብ ወይም ማስረጃ በአድማጮቻችሁ ችሎታ የተመጠነ ይሁን፤

2.8 ለክርክር የተሰጣችሁን የጊዜ ገደብ አክብሩ፤

፫. አንድ መኪና ለመንገዱ ከተፈቀደው ፍጥነት በላይ እየበረረ ይመጣል፤ ትራፊኩ ይህንን አይቶ ፊሽካ ቢነፋም፤ ሹፌሩ ሊያቆም አልቻለም፤ ደባስ ብሎ ቀይ መብራት ጥሶ አለፈ። ትራፊኩም ሞተሩን አስነስቶ ተከተለውና አስቆመው፤ ወደ መስኮቱ ቀረብ ብሎ ሲያይ፣ አንዲት ህፃን ተጉድታ በፋሻ ተጠቅልላለች። “ምን ሆና ነው?” ብሎ ትራፊኩ ሲጠይቅ፣ “ከፎቅ ላይ ወድቃ ወደሃኪም ቤት እየወሰድኳት ነው” አለ ሾፌሩ። እናንተ ትራፊኩን ብትሆኑ ምን ዓይነት ውሳኔ ትወስናላችሁ?። በቡድን ሆናችሁ ተወያዩና የደረሳችሁበትን ውሳኔ ከነምክንያቱ አቅርቡ፡

ክፍል አምስት፡- ሥነልሳን

፩. ከዚህ ቀጥሉ ከ1-5 ያሉት ዓረፍተነገሮች ሰዋስዋዊ ጉድለት ይገኝባቸዋል። ጉድለቱ የቁጥር አለመስማማት ከሆነ - «ሀ»ን፣ የፆታ አለመስማማት ከሆነ - «ለ»ን፣ የቀጥተኛ ተሳቢ ግድፈት ከሆነ ደግሞ - «ሐ»ን በተራ ቁጥሩ ትይዩ አስቀምጡና ዓረፍተነገሮቹን አስተካክላችሁ ጻፉ።

1. አቶ ዘውድነህ በጥይት የመታቸው ሰው ባለመታወቁ ጓደኞቻቸው ሁሉ ተበሳጭተዋል።
2. የጥሩ መምህርን መኖር ተማሪዎቹን ተግተው እንዲያጠኑ ያደርጓቸዋል።
3. የሀገሬን ሰዎች ኢትዮጵያን አስተምራለሁ።
4. ለማንበብ በምፈልግበት ጊዜ ዐይኔን ያለመነጽር ሊያይልኝ አይችልም።
5. በእጅ የሚሠሩ ነገሮች በመኪና ኃይል በመሥራታቸው ብዙ ዓመታት የሚወስደው በአጭር ጊዜ ውስጥ ይከናወናል።

© MoE, FDRE
Not to be rep

© MoE FDRE Not to be reproduced

የምዕራፉ ማጠቃለያ

ውሳኔ ላይ መድረስ በሚል ርዕስ የቀረበውን ጽሑፍ በማንበብ ግለሰቦች ከራሳቸው ጋር በመነጋገር፣ የተለያዩ ነገሮችን ከግምት ውስጥ በማስገባት ካወጡ ካወረዱ በኋላ እንዴት የተሻለ ወደሚሉት የውሳኔ ሐሳብ ላይ እንደሚደርሱና እንደሚተገበሩ ተረድታችኋል፡፡ በዚህ ምንባብ ውስጥ ለተጠቀምንባቸው ቃላት ቀጥተኛ፣ ተመሳሳይና ተቃራኒ ፍች መስጠትን፣ ወቅታዊና ማኅበራዊ ጉዳዮችን ከብዙኃን መገናኛ መከታተልንና ማስታወሻ መውሰድን ተለማምዳችኋል፡፡ ሰዋስዋዊ ስህተት ያለባቸውን ዓረፍተ ነገሮች አስተካክላችኋል፡፡ ዝግጅት በማድረግ ሥርዓትን ተከትላችሁ ክርክር ማካሄድና መመሪያዎችን ተገንዝባችሁ ልዩ ልዩ ሥራዎችን የማከናወን ልምድ አዳብራችኋል፡፡ እንዲሁም ከቃለ መጠይቅ መልሶችና ከሠንጠረዦች ሀሳብ በመውሰድ፣ ከዕለት ተዕለት የሕይወት ገጠመኞቻችሁና ከዓለም አቀፍ መገናኛዎች ማስታወሻ መውሰድ ችላችኋል፡፡

የክለሳ ጥያቄዎች

1. የቃላትን ቀጥተኛ፣ ተመሳሳይና ተቃራኒ ፍች የምናገኝባቸው ልዩ ልዩ ዘዴዎች ምን ምን ናቸው?
2. ወቅታዊና ማህበራዊ ጉዳዮችን ከመገናኛ ብዙሃን ማድመጥና በማስታወሻ መያዝ የሚኖረው ፋይዳ ምን ይመስላችኋል?
3. በክርክር አቀራረብ ወቅት የተከራካሪን ደካማ ጉን ማወቅና መጠቀም መቻል ወደድል የሚያቀርብ መሆኑን ምክንያት በመስጠት አብራሩ፡፡
4. መመሪያን በትክክል አለመከተል በመድሃኒት አወሳሰድ፣ ወዘተ ምን ምን ችግር እንደሚያስከትል ዘርዝሩ?
5. ከሠንጠረዥና ከቃለመጠይቅ የሚገኙ መረጃዎች ምን ያህል አስተማማኝ ናቸው?
6. በዕለት ተዕለት የሕይወት ገጠመኞቻችሁ ማስታወሻ መውሰድ የሚኖረውን ጠቀሜታ ዘርዝሩ?

የግንዛቤ ማመሳከሪያ ቅጽ

፩. ከዚህ በታች በምዕራፍ ስምንት የቀረበውን ትምህርት ምን ያህል እንደተረዳችሁ የምታመሳክሩበት ሰንጠረዥ ቀርቧል፡፡ በዚሁ መሠረት በእያንዳንዱ የማመሳከሪያ ነጥብ ትይዩ ስለመረዳታችሁ እርግጠኛ ከሆናችሁ የ(√)፣ እርግጠኛ ካልሆናችሁ የ(?)፣ ሙሉ ለሙሉ ካልተረዳችሁ ደግሞ የ(X) ምልክት በማድረግ ሰንጠረዡን አሟሉ፡፡

ተራ ቁ.	የማመሳከሪያ ነጥቦች	(√)	(?)	(X)
1	ጽሑፍ አንብቤ መረዳት ችያለሁ፡፡			
2	ስቃላት ቀጥተኛ፣ ተመሳሳይና ተቃራኒ ፍች አቀርባለሁ፡፡			
3	ወቅታዊና ማህበራዊ ጉዳዮችን ከመገናኛ ብዙሃን በጥሞና በማዳመጥ የተረዳሁትን እገልፃለሁ፡፡			
4	በአንድ ርዕስ ጉዳይ ላይ በክርክር ሥርዓት መሠረት እከራከራለሁ፡፡			
5	መመሪያዎችን ተከትዬ የተለያዩ ተግባራትን አከናውናለሁ፡፡			
6	ከቃለመጠይቅና ከሠንጠረዦች መረጃዎችን እወስዳለሁ፡፡			
7	ከዕለት ተዕለት የሕይወት ገጠመኞቼ ከዓለምአቀፍ መገናኛዎች የሚገኙ ቁምነገሮችን ማስታወሻ እይዛለሁ፡፡			
8	ሰዋስዋዊ ስህተቶችን ማረም እችላለሁ፡፡			

፪. ከዚህ በላይ በሰንጠረዡ የ (?) እና የ(X) ምልክት ያደረጋችሁባቸውን ነጥቦች በሚገባ እስክትረዷቸው ድረስ፣ የምዕራፉን ትምህርት ደጋግማችሁ ከልሱ፡፡

© MoE, FDRE Not to be reproduced